

Het achterste van de tijger aanraken

China's buurpolitiek - De inval in Vietnam, 1979

China toont onder president Xi Jinping een groot zelfbewustzijn. Het land stimuleert de economische ontwikkeling van heel Azië, maar streeft tegelijkertijd naar vergroting van de eigen invloedssfeer. Het risico op conflicten met buurlanden als Vietnam, Japan en Filippijnen gaat het niet uit de weg. Dit is niet helemaal nieuw. Onder Deng Xiaoping was China in 1979 zelfs bereid Vietnam binnen te vallen om te laten zien wie het voor het zeggen had in de regio.

IVO VAN DE WIJDEVEN

President Xi Jinping, foto uit de *South China Morning Post*, 9 april 2015.

Sinds zijn aantreden in maart 2013 drukt premier Xi Jinping stevig zijn stempel op het buitenlands én economisch beleid van China. Na een volgens Chinese commentatoren 'verloren decennium' onder president Hu Jintao gaat er onder sterke man Xi geen maand voorbij of China kondigt nieuwe plannen aan voor grensoverschrijdende trein-, olie- en gasverbindingen. Onder het credo 'Een Riem, Een Weg' ('een riem' is een riem van landen) wil China de eeuwenoude Zijderoute door Centraal-Azië nieuw leven inblazen. Hiervoor worden tientallen miljarden aan bilaterale investeringen uitgetrokken en instellingen gecreëerd als de Aziatische Infrastructuur Investeringsbank (AIIB), de Aziatische tegenhanger van de Wereldbank. Al deze plannen zijn bedoeld om de Chinese economie te moderniseren en te versterken, en de Chinese invloedssfeer in de regio te vergroten.

De internationale aantrekkingskracht is groot. Minister-president Mark Rutte kondigde tijdens zijn bezoek aan China in april van dit jaar aan dat Nederland wil deelnemen aan de AIIB en hij sprak de hoop uit dat de nieuwe Zijderoute eindigt in Rotterdam. Hij is niet de enige Europese regeringsleider die dat hoopt;

◀ Januari 1979: de Amerikaanse president Carter brengt een bezoek aan Deng Xiaoping. Een maand later opent China de aanval op Vietnam.

iedereen wil een graantje meepikken van het geweldige groeipotentieel dat China biedt. De economische ontwikkeling van heel Azië, met China als centrum en beschermheer, wordt door Xi gepresenteerd als 'Het Nieuwe Veiligheidsconcept'. Dat concept is volgens Xi niet gebaseerd op 'traditionele methodes' als kolonisatie of militair machtsvertoon, maar zal op een 'vriendelijke, geciviliseerde wijze' vorm krijgen. China profileert zichzelf als 'tamme vreedzame draak'.

Angst voor omsingeling

De eerste jaren onder Xi Jinping vertonen gelijkenis met de eerste jaren onder Deng Xiaoping. Na een woelige periode die volgde op de dood van Mao Zedong

in 1976, kreeg Deng in december 1978 de facto de macht in handen. Om zijn positie te consolideren ontpopte hij zich als een assertieve en zelfbewuste leider. Onder zijn leiding werd werk gemaakt van 'De Vier Modernisering'. Deng wilde de achterstand goedmaken die China tijdens de door Mao ingezette Culturele Revolutie (1966-1970/1976) had opgelopen op het gebied van landbouw, industrie, wetenschap en defensie. De economische hervormingen waren mede ingegeven door de inzichten die Deng opdeed tijdens tal van buitenlandse bezoeken. De erbarmelijke staat waarin het Chinese Volksbevrijdingsleger verkeerde, was hem al langer een doorn in het oog.

Het was weliswaar een van de grootste legers ter wereld, maar bij gebrek aan modern (communicatie)materieel bediende het zich van achterhaalde tactieken als de 'menselijke golf'. Bij pogingen om vijandelijke posities te overrompelen werden grote aantallen slachtoffers op de koop toe genomen. Deng vreesde dat het Volksbevrijdingsleger zich niet kon meten met de legermachten van de Sovjet-Unie of zelfs van Vietnam.

De Chinese relatie met de Sovjet-Unie was vanwege ideologische meningsverschillen uitermate slecht. Sinds 1962 waren de diplomatieke betrekkingen zo goed als verbroken en stonden aan weerszijden van de duizenden kilometers lange gemeenschappelijke grens grote legers opgesteld. Beide landen hadden het communistische Noord-Vietnam gesteund in de strijd tegen het door de Verenigde Staten geholpen Zuid-Vietnam. Na de Noord-Vietnamese overwinning in 1975 en de hieropvolgende hereniging van Vietnam in 1976 waren de Chinees-Vietnamese relaties snel bekoeld. De Vietnamezen wantrouwden de Chinezen, die het land eeuwenlang hadden overheerst en daarom golden als ervvijand. De Chinezen maakten zich op hun beurt zorgen over de Vietnamese territoriale ambities in Indochina.

De eerdere Chinese steun aan Vietnam was – net als het ingrijpen in de Koreaanse Oorlog in de jaren vijftig – ingegeven door de vrees militair omsingeld te worden door de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten. Na het vertrek van de Amerikanen

uit Vietnam werd dit land echter een zo mogelijk nog grotere bedreiging. Vietnam maakte militair de dienst uit in Laos en had, na de ondertekening van een militair bondgenootschap met de Sovjet-Unie, eind december 1978 in een paar weken Cambodja veroverd op de door China gesteunde Rode Khmer. In Chinese ogen leek niets Vietnam in de weg te staan om ook Thailand aan te vallen en een sterke Indochinese Federatie te vormen aan de Chinese zuidgrens. Hiermee zou de omsingeling van China compleet zijn. Deng vond het daarom de hoogste tijd om op te treden, maar hij ging niet over één nacht ijs. Tijdens een tot dan toe voor een Chinese leider ongekende reeks buitenlandse bezoeken stelde hij de regeringsleiders van Japan, Maleisië, Singapore en de Verenigde Staten op de hoogte van het voornemen om, zoals hij het tegenover de Amerikaanse president Jimmy Carter verwoordde, Vietnam als 'ongehoorzaam kind een pak op de billen te geven'.

↑ Chinese troepen met krijgsgevangen Vietnamese soldaten in februari 1979. De Chinese bezetting van Vietnam duurde een maand.

Strafexpeditie

In 1962 had China al eens een succesvolle strafexpeditie ondernomen tegen India. Het idee was om nu ook Vietnam met een kort maar stevig militair ingrijpen te laten zien de baas was. Aangezien geen van de regeringsleiders die hij had bezocht expliciet bezwaar maakte, gaf Deng groen licht voor de operatie.

Op 17 februari 1979 zette het Volksbevrijdingsleger bij zonsopgang de aanval in. Over een breed front rukten 250 000 Chinezen op langs 26 aanvalslijnen. Het voornaamste doel was de ontmanteling van de Vietnamese grensverdediging,

zodat de hoofdwegen naar Hanoi open zouden komen te liggen als waarschuwing aan de Vietnamesezen. Daarnaast hoopte China dat Vietnam troepen zou terugtrekken uit Cambodja ter verdediging van het eigen grondgebied.

Het Chinese offensief verliep van meet af aan moeizaam. Aangezien de Chinezen al maanden bezig waren geweest met het samentrekken van troepen aan de Chinees-Vietnamese grens was het

↓ Vietnamesezen protesteren tegen China's territoriale claims in de Zuid-Chinese Zee, 26 juni 2011.

verrassingselement weg. De 150 000 man sterke Vietnamese grensverdediging had zich goed kunnen voorbereiden en bood fel weerstand. De Vietnamese guerrillatactieken – verfijnd in de jarenlange strijd tegen de Amerikanen – waren heel goed geschikt om de logge Chinese formaties te ontregelen. De cijfers lopen uiteen, maar de verliezen aan beide zijden waren groot. Met veel pijn en moeite slaagden de Chinezen er uiteindelijk in om de vier hoofdsteden van de Vietnamese grensprovincies te veroveren. Op 6 maart verklaarde Deng de strafexpeditie voor geslaagd en was de weg vrij voor een ongehinderde opmars naar Hanoi. Het Volksbevrijdingsleger trok zich tevreden terug.

Het is echter de vraag of Vietnam een lesje was geleerd. De Vietnamesezen claimden eveneens de overwinning. De Chinezen waren immers nooit in de buurt van Hanoi gekomen en het was onnodig geweest de Vietnamese reserves in de strijd te gooien, laat staan Vietnamese troepen uit Cambodja terug te halen.

Militair gezien was de strafexpeditie misschien inderdaad een mislukking, maar met het uiteindelijke resultaat konden de Chinezen heel content zijn. Met de inval in Vietnam hadden zij aangetoond dat het militaire bondgenootschap tussen Vietnam en de Sovjet-Unie niet al te veel voorstelde. China had uit voorzorg extra troepen naar de Chinees-Russische grens gestuurd, maar daar bleef het stil. De gevreesde omsingeling bestond alleen op

papier. Premier Hua Guofeng concludeerde trots dat de Chinezen 'het achterste van de tijger konden aanraken', zonder dat er iets gebeurde. Dankzij de reizen van Deng bleven ook diplomatieke repercussies uit. China bleef na de inval militaire druk uitoefenen op de Chinees-Vietnamese grens. Dit dwong Vietnam om de grensverdediging zwaar te versterken en dat trok een zware wissel op het land. Deng analyseerde jaren later dat het grote China dit spel veel langer vol kon houden dan het kleine Vietnam. Toen er een einde kwam aan de financiële steun uit de Sovjet-Unie trok Vietnam zich in 1989 uiteindelijk alsnog terug uit Cambodja. De verovering van Thailand was voor de Vietnamezen nooit in beeld gekomen.

Op lange termijn kreeg Deng dus toch zijn zin. De onlangs overleden eerste premier Lee Kuan Yew van Singapore vatte samen: 'Volgens westerse media was de Chinese strafexpeditie een mislukking, maar volgens mij heeft ze de geschiedenis van Zuidoost-Azië veranderd.'

Zuid-Chinese Zee

Xi wil de geschiedenis via diplomatieke en economische wegen veranderen. De banden met Rusland zijn aangehaald met gascontracten en op het internationale toneel predikt China vrede en veiligheid. De buurlanden in Zuidoost-Azië kijken ondertussen met argusogen naar de grote investeringen in de Chinese krijgsmacht. Vooral in de Zuid-Chinese Zee timmert China aan de weg en ruziet het met Japan, Vietnam, Maleisië en de Filipijnen over de eigendomsrechten van verschillende microscopische eilandengroepjes. Na diverse incidenten in de afgelopen jaren is het hier nu weer wat rustiger, maar Xi heeft in november 2014 nog verklaard dat China zijn territoriale claims in de Zuid-Chinese Zee zal verdedigen. Het is te hopen dat dit de tamme vreedzame draak niet weer aanleiding geeft om een ongehoorzaam kind een pak op de broek te geven.

Ivo van de Wijdeven is historicus en is werkzaam bij het ministerie van Algemene Zaken.

VERDER LEZEN

- ▶ **Jonathan Holslag**, *Onmogelijke vrede. China's moeizame opmars in Azië*, De Bezige Bij, 2015
- ▶ **E. Vogel**, *Deng Xiaoping and the Transformation of China*, Belknap Press, 2011
- ▶ **H. Kissinger**, *On China*, Penguin Press, 2011

PETER RAEDTS

Musealisering

Op een zondag kwam ik om tien uur 's morgens het Centraal Station in Amsterdam uit en zag voor mijn ogen een plein tjokvol met bussen en buitenlanders. En dat was op de Dam en het Spui niet anders. Ik was verbijsterd. Wat een verschil met Utrecht waar op zondagmorgen de stilte in de stad alleen verbroken wordt door luidende klokken en waar je maar een paar mensen op straat ziet lopen, die allemaal op weg zijn naar de kerk. Ik kon niet anders concluderen dan dat het centrum van Amsterdam inderdaad bezig is te veranderen in één groot museum.

Het is een probleem waar heel Europa mee worstelt. Natuurlijk zijn er in Azië en Afrika ook zeer oude steden, zoals Peking, Delhi of Caïro. Het verschil is dat wij in Europa sinds tweehonderd jaar anders zijn gaan kijken naar de resten van het verleden dan voorheen. Vroeger in Europa, en nu nog op andere continenten, telde de ouderdom van een gebouw of van een kunstwerk niet maar alleen de functie waarvoor het gebruikt werd. Vrijwel alle middeleeuwse kastelen zijn in de 17de en 18de eeuw afgebroken, omdat de krijgskunst veranderde en kastelen niet langer als verdedigingswerken nodig waren. Ze werden vervangen door meer comfortabele

paleizen of landhuizen. Kathedralen bleven staan, omdat ze onveranderd geschikt bleven voor de eredienst die er sinds eeuwen in gevierd werd. Bovendien was het te duur om ze af te breken. Als er al iets veranderd moest worden, gebeurde dat binnenin de kerk, vandaar de vele barokke interieurs in gotische kerken. Pas rond 1800 ging men dingen bewaren puur en alleen om het feit dat ze oud waren en een getuigenis vormden van een voorgoed voorbij verleden. En dat gold niet alleen voor gebouwen of schilderijen, maar ook voor muziek. Componisten werden alleen in hun eigen tijd uitgevoerd en daarna vergeten. Felix Mendelssohn (1809-1847) was de eerste musicus die het oeuvre van Bach aan de vergetelheid ontrukte en opnieuw liet uitvoeren,

een enorm succes. Van toen af werden oude meesters in ere hersteld en hun muziek bleef op het repertoire.

Nu is het aantal oude componisten te overzien en zijn een paar boekenkasten voldoende om hun partituren te bewaren. Maar dat ligt bij oude gebouwen in oude steden anders. Soms hebben ze hun functie verloren, denk aan kerken, of ze zijn onbewoonbaar geworden of ze liggen aan straten die verbreed moeten worden om auto's een plaats

Pas rond 1800 gingen dingen bewaren omdat ze oud waren

te geven. Venetië is een stad die perfect in oude staat bewaard is. De stad ziet eruit als tweehonderd jaar geleden, maar er is geen plaats voor kantoren en fabrieken

en niet voor auto's, want er zijn alleen kanalen en geen wegen. Het is prachtig allemaal, maar de stad is volstrekt onleefbaar geworden en de inwoners zijn verdwenen naar voorsteden als Mestre, waar je wel met je auto naar je werk kunt rijden. In de stad zelf zijn alleen nog toeristen, drie miljoen per jaar, en een paar schatrijke Arabische sjeiks of Amerikaanse bankiers hebben er een peperduur appartement. Maar Venetië zelf is morsdood. Amsterdam wordt wel het Venetië van het noorden genoemd. Nu pleit ik er niet voor dat alle grachten gedempt moeten worden om er autowegen van te maken, maar wie in een oude stad helemaal geen ruimte maakt voor auto's, veroordeelt zo'n stad ter dood, want een moderne samenleving zonder auto's is ondenkbaar.